

Det seglivade latinet

Latinet måste maka åt sig, det var Geijers huvudtes i en berömd uppsats om skolväsendet för 117 år sedan. Han har fått rätt, men det har gått sakta. Fortfarande läses latin av omkring 40 procent studerande i läroverken. För femtio år sedan var latinarnas antal 2.474 av 5.704, för tjugufem år sedan 4.097 av 6.797, nu (hösten 1954) är det 9.624 av 24.305. I stor utsträckning läses latin för att undvika andra ämnen, särskilt matematiken. Det håller sig emellertid också kvar på grund av de krav som uppställs vid de högre läroanstalterna.

I det hänseendet har visserligen uppmjukningar ägt rum, men de har varit besvärliga att få igenom och har tagit lång tid. Medicinarnas obligatoriska latinbetyg har ersatts av en kurs som gör det lättare att skriva ut recept i oförståeliga termer. Juristerna behöver sedan hösten 1954 inte ha något betyg i latin. I båda dessa fall har segt motstånd rests mot reformen, och de konservativa har talat vackra ord om latinets nödvändighet; sedan ändringen väl skett faller det väl knappast någon in att begära en återgång till det gamla. Även beträffande en rad andra ämnen har latinkravet efter hand avskrivits. Det finns dock fortfarande kvar i fråga om högre betyg i moderna språk (även svenska), historia och litteraturhistoria. De argument som anförs mot latinets slopande är desamma som förut. Man kan inte lära sig språk utan latinet som bakgrund; man kan inte lära sig litteraturhistoria utan direkt kontakt med den klassiska kulturen. Någon gång blir motiveringen mera originell; en historieprofessor har förklarat att latinet måste bevaras som universitetsfordran, annars skulle latinstudiet vid läroverken försvinna.

Det är svårt att uppskatta dessa skäl, framförda och av erfarenheten vederlagda i så många debatter om latinets betydelse för skilda ämnen och studieformer. Det verkar otroligt att latinet på allvar skall

sågas vara viktigare än exempelvis franskan, tyskan, italienskan eller spanskan, att ännu i dag mera latin än franska skall läras vid de svenska läroverken.

Man kan inte bli bildad utan att kunna latin. Det är det gamla huvudskälet, länge rimligt på grund av det klassiska latinets relativt stora betydelse inom litteraturen och kanske än mer på grund av att latinet var de lärda internationella hjälpspråk. Geijer betonade att latinets värde var naturligt "så länge latin verkligen var lärdomens språk, och såsom sådant i den lärda världen både skrevs och talades... Förhållandet är ej mer detsamma. Varje nations modersmål som av europeisk odling blivit delaktigt, Europas mest bildade språk i synnerhet, är redan vida tjänligare organ för lärdomen, vars innehåll numera långt ifrån rymmes inom antikens språkformer." I sina praktiska förslag gick Geijer, som professor Landquist understryker i sin biografi, inte så långt som dessa satser anger, men satsernas sanning var redan då ostridig. Nu, hundra år senare, har latinets bildningsvärde blivit ojämförligt mindre. Vem kan påstå att de författare som med sådan möda inlärs i skolorna skulle vara viktigare att lära känna än låt oss säga den franska litteraturen, eller rättare en liten del av den franska litteraturen från vilket skede som helst under de senaste trehundra åren? Och lärda verk på latin utges inte längre annat än i några fall av professorer i latin som skriver om latin.

Latinet är inte bara ett dött språk i den meningen att ingen talar eller skriver det; det är dött även så att de som lär sig latin inte läser det. För 99 på 100 latinstudenter är säkerligen den kunskap som förvärvas praktiskt taget aldrig använd; ett par latinska verser och sentenser stannar i minnet, men man kan efter ett par år inte klara en enkel text. Ofta blir säkerligen resultatet snarast en allmän motvilja

mot läsning av de stora latinska författarna; det går inte att läsa dem på latin, och att läsa dem i de utmärkta svenska översättningarna verkar blamt för dem som ändå "lärt sig" latin. Något mera komiskt än talet om den klassiska bildningen såsom ett värde för livet efter fyra års latinstudier finns inte i vårt officiella floskelväsen.

Ett annat argument har kommit att spela allt större roll. Latinet är bra då det gäller att lära andra språk, säger man. Det är naturligtvis riktigt. Men det är väl ändå bättre att direkt lära sig de andra språken. Är det försvarligt att inläran- det av detta latin, som glöms bort strax efter studenten, i realiteten skall hindra inläran- det av franska? För de flesta universitetsstudenter gäller helt enkelt att de inte kan vare sig latin eller franska, ja, inte kan reda sig ordentligt med något modernt språk. Om latintimmarna fördelades på moderna språk, skulle vinsten bli enorm. Nu blir latinet i regel en inkörsport som man aldrig begagnar, en bildningsuniform som kastas av då skolan slutar.

Latinets egentliga förskansning är den rena konservatismen. Delvis är den snobbeto-

nad, Emmanuel Berl har beskrivit hur just den onyttiga och litet hemlighetsfulla kunskapen blir ett slags klassmärke; även då kunskapen försvunnit kan minnet av den ge en bisarr känsla av exkludering och överlägsenhet. Den som igenkännande nämner Livius eller Catullus tror sig vara bildad, även om han inte läst en bok av värde på trettio år; den glömda insikten gör honom bildad för livet, hur han än betar sig. Men konservatismens värme och äkthet hos många högt bildade skall självfallet inte bestridas. De kan helt enkelt inte som verklig bildning erkänna annat än det traditionella; i England är grekiskan ännu i hög grad ett sådant föräldrat, men ärat inslag, i Sverige är det latinet. Att en del av den kunskap vilken man själv vänt sig vid att se som väsentlig skall röjas undan ur framtidens bildnings-system framstår som något motbjudande särskilt för dem som hela livet verkat i kulturens och undervisningens tjänst. Våra professorers envisa konservatism i latinfrågan är därför förståelig och respektabel — argumentationens svaghet visar känslans äkthet och styrka —, men godtagbar är den inte.

Jan. 9 l. 4 k.
1 ul. 1 m. 2 a
S:a 17.